

CAPUT IV.

Respondetur inanibus adversariorum objectionibus,
quibus impugnatur Librorum prohibitio ab Ecclesia indicta.

1. - Diversi diversa objiciunt. Alii absolute asserunt, librorum prohibitionem per se nocuam et injustam esse. Alii concedunt quidem, ad Ecclesiam pertinere censuram ferre de libris, ad principes vero lectionem eorum prohibere, illosque comburere. Alii demum utrumque Ecclesiae concedunt, quod possit nimirum libros damnare et eorum lectionem interdicere; sed autumant, prohibitiones quae hisce temporibus ab Ecclesia prodeunt, omnino esse irregulares et a recto ordine aberrantes, ac proinde non posse conscientias obstringere. — Singula discutiamus.

2. - Objiciunt igitur 1°. Injustam esse librorum prohibitionem, ex illo Apostoli: *Omnia autem probate: quod bonum est tenete* (I. Thess. v, 21). Errat igitur Ecclesia Romana, temere dicunt, librorum lectionem prohibendo, cum unicuique ex praecepto Apostoli datum sit libros lectione probare, bona in eis inventa retinendo, mala autem reprobando.

3. - Id confirmant auctoritate S. Hieronymi, qui, cum argueretur ab aliis, quod haereticorum opera evolveret, sic respondit: *Si quis... immurmurat, quare eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquiesco, sciat me illud Apostoli libenter audire*. Omnia probate, quod bonum est tenete... *Cur me lacerant amici mei, et adversus silentem crassae sues grunniunt...? Meum propositum est antiquos legere, probare singula, retinere quae bona sunt, et a fide Ecclesiae catholicae non recedere*¹. — Confirmant deinde exemplis, et dictis Theophili et Dionysii, Alexandriae episcoporum. Theophilus enim, cum

reprehenderetur quod scripta Origenis legeret, reposuit: *Si quid boni in illis reperio, illud excipio; si vero spinosum quid visum fuerit, hoc tamquam aculeatum praetereo*. Item Dionysius, pariter reprehensus de lectione haereticorum, rem cum Deo in oratione conferens, coelestem vocem audivit ei dicentem: *Lege omnia quae in manus tuas veniunt; valebis enim omnia expendere et probare*. Hinc Dionysius legit, et aliis (forte ipsum reprehendentibus) scripsit: *Acceptavi visionem hanc, tamquam apostolicae voci conformem*. Apud Eusebium².

4. - Addunt, quod etiam Hormisda Papa lectionem librorum pravorum non reprobavit, imo laudavit, eo quod alias non bene possent errores confutari nec vitari; sic enim dixit: *Nec tamen improbatur diligentia per multa discurrens, sed animus a veritate declinans. Saepe de his necessaria providetur, de quibus ipsi aemuli convincantur, instructio. Nec vitio dari potest nosse, quod fugias: atque ideo non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes. Quod si ita non esset, nunquam Doctor ille gentium acquievisset nunciare fidelibus: Omnia probate, quod bonum est tenete*³. Quin et ipse Gelasius, in decreto supra laudato, eodem tempore quo damnata opera recensebat, sic ibidem adnotavit⁴: *Sed cum haec ad catholicorum manus pervenerint, B. Pauli Apostoli sententia praecedat: Omnia probate, quod bonum est tenete*. — Hinc Fleury et Van-Espen inferunt, Pontifices, ac ipsummet Gelasium, libros notatos damnasse, non ut eorum lectio prohiberetur, sed ut

lat., tom. 63, col. 492. - *Fleury*, Hist. ecclési., tom. 19, pag. xvi; et discours 7, n. 13 (Edit. Paris 1750). - *Van-Espen*, Jur. eccl., part. 4, diss. canonico-histor. de Horis can., part. 1, cap. 4, § 2, i. f.

¹ Epist. 119, ad Minerv. et Alex., n. 11; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 22, col. 979. - *Theophil.*, ap. Socratem, Hist. ecclési., lib. 6, cap. 17. - ² Hist. ecclési., lib. 7, cap. 7. - ³ Epist. 70, ad Possessor. episc.; ap. Migne, Patrol.

4. - ^a) Verba S. Alphonsi caute accipienda sunt; haec enim in Gelasii decreto referuntur

ad eos libros, quos Ecclesia recipit; cfr. nota a ad n. 5 capitis praecedentis.

illi cum praeventione et cautela legerentur; dum alias rigorosa prohibitio (ut ajunt) nonnisi perniciose esse potest, eo quod libertinos ipsa prohibitio magis ad lectionem impellit; et contra aufert cordatis viris, ut possint errores qui serpunt anotare et confutare.

5. - Respondetur. Et primo quoad textum illum Apostoli: *Omnia autem probate, etc.*, communiter dictum illud explicatur a commentatoribus, Estio, Cornelio a Lapide, Hugone, Natali Alexandro, Tirino et aliis, nimirum, quod omnia quae dubia et incerta sunt, examine et probatione indigent, prout erant quaedam prophetiae, de quibus sermonem fecerat Apostolus in versu praecedenti, ubi dixerat: *Prophetias nolite spernere*, has voluit B. Paulus judicare an verae fuerint aut falsae; jam pridem enim ab ipso Domino (Deut. xiii, 3), mandatum fuit, ne pseudo-prophetae a fidelibus audirentur; Tertullianus autem misere in haeresim impegit, quia Montani et insanarum mulierum somnia ut prophetias habuit. — Non igitur, inquit Estius, de omnibus doctrinis verba illa dixit Apostolus, sed tantum de iis, quae de novo proferebantur a fratribus, et nondum probata erant; haec enim diducari oportebat, secundum id quod idem Paulus praecepit Corinthiis, scribens: *Prophetae autem duo aut tres dicant, et caeteri dijudicent* (I, Cor. xiv, 29). Ea vero, quae ab ipso aut ab aliis tradita erant Apostolis, non dijudicari vult, sed teneri; ut in II ad Thess. ii, 14 inquit: *Tenete traditiones quas didicistis*. Et I Cor. xi, 2: *Laudo autem vos, fratres, quod... sicut tradidi vobis, praecepta mea tenetis*.

Praeterea dicit Natalis Alexander: probare doctrinas librorum non unicuique

Estius, in i epist. ad Thessal. v, 21. - *Cornel. a Lap.*, in eumd. loc. - *Hugo*, in eumd. loc., lit. n. - *Natal. Alex.*, in eumd. loc. - *Tirin.*, in eumd. loc. - *Estius*, ibid. - *Natal. Alex.*, ibid., Sensus moralis. - ¹ Epist. 54 ad Fu-

commissum est, sed tantum episcopis, quos Spiritus Sanctus Ecclesiae Dei praefecit, et maxime Summo Pontifici, Christi Vicario ac totius gregis Christi supremo pastori. Pravi autem libri non damnantur ab Ecclesia, nisi post diligens examen; nullum igitur iudicium aliud de illis operibus exspectandum, quae jam Ecclesia improbanda iudicavit.

6. - Quod vero ad S. Hieronymum attinet, certum est, quod ipsemet S. Doctor lectionem pravorum librorum constanter reprobavit; in quadam enim epistola ipse scripsit: *Doctorum hominum tractatus lege, eorum dumtaxat quorum fides nota est; non necesse habes aurum in luto quaerere*¹. Hancque epistolam animadvertens Marianus Victorius, sic adnotavit: *Ubique sanctissimus inculcat vir, ut ab haereticorum apocryphisque voluminibus abstineamus; nec probat rationem, qua praetenditur aurum ex luto quaeri*². Praeterea S. Hieronymus summis celebravit laudibus decreta Eusebii et Dionysii Alexandrini, quibus a lectione librorum Origenis fideles arcebantur. Praeterea ipse Hieronymus auctor fuit, ut iidem Origenis libri proscriberentur a Venerio, episcopo Mediolanensi, et a Pontifice Anastasio, cujus deinde decretum undique ipsemet propagavit³. Ipsemet praeterea laudat Pammachium, quod, cum legisset Origenis Principia: *Exhorruit, et reclusit scrinio, ne prolati in vulgus multorum animos vulnerarent*⁴. Tandem testatur, exemplar Origenis olim a se translatum nulli unquam praebuisse; ex quo adnotat commentator⁵: *Audiant haec, qui haereticorum libros passim sibi legendos fore contendunt, et salubrem parentis Ecclesiae prohibitionem despiciunt; venenum enim aureo etiam haustum poculo,*

riam, n. 11; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 22, col. 555. - ² Scholia in epist. S. Hieronym.; epist. 10 (al. 54), ad Furiam, schol. 28. - ³ Epist. 124 (al. 59), ad Avitum, n. 1; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 22, col. 1060.

6. - ^a) S. Hieronymus, in sua epist. 97 (al. 78), ad Pammachium et Marcellam (Migne, tom. 22, col. 490) de Anastasio Pontifice haec tantum habet: « Celebri sermone, inquit, vulgatum... beatum quoque Papam Anastasium, eodem fervore... latitantes in foveis suis haereticos persecutum; ejusque litterae

doceant damnatum in Occidente, quod in Oriente damnatum est ».

^b) Victorius commentatur haec Hieronymi verba ad Avitum: « Quisquis igitur hos voluerit legere libros [Periarchon]..., legat prius hunc librum; et antequam ingrediatur viam, quae sibi cavenda sint, noverit ».

nisi praesumpto antidoto, semper nocet. (Marianus Victorius ¹). Scribit alibi idem Hieronymus haec magni ponderis verba: *Melius est aliquid nescire secure, quam cum periculo discere* ². Alibi demum, ut alia praetereamus, sic gravissime monet (apud Sixtum Senensem ³): *Nemo ad lupanar mittit virgines suas, quamvis quaedam ibi reperiri possent de turpi corruptione lugentes: nemo haeredem suum latronum turbae committit, ut discat audaciam: nemo in perforatam intrat cymbam, ut discat vitare naufragium: et ab haeresibus plenum volumen animam diriges immunem doli, ut ibi discas catholicam veritatem?*

7. - Quod si uno illo in loco ab adversariis objecto, diversimode S. Doctor sentire videtur, hoc nimio ejus ardori parcendum, quo a Rufino et aliis impetebatur. Hinc non desunt, qui de hujusmodi lectione Hieronymum reprehendunt. (Vide Christianum Lupum). Et ipsemet adhuc fatetur, de tali re a Domino fuisse correctus, ac etiam flagellis coercitus ⁴. Scribunt alii, Hieronymum libros quoscumque legisse propter Ecclesiae necessitatem, et de licentia saltem tacita Damasi aliorumque Pontificum. - Caeterum sciendum est, quod tunc temporis magna vertebat controversia inter episcopos, an permittenda aut vetanda foret operum Origenis lectio. Negabant Theophilus episcopus Alexandriae et Epiphanius Salaminae in Cypro, quorum tamen decreta erant tantum particularia pro suis ecclesiis. Affirmabant autem Eusebius (qui tunc apologiam de libris Origenis tradiderat), item Chrysostomus, Theotimus, Cassiodorus et alii, ac ipse Hieronymus, dummodo caute atque a paucis peritis praefati libri legerentur. Adde quod lectio ipsorum non erat usque tunc damnata; quis dubitat, quin si ipsa ab Ecclesia fuisset vetita, Hieronymus Ecclesiae non paruisset?

8. - Quod autem ad Theophilum Alexandriae patriarcham pertinet, responde-

¹ Schol. in dictam epist. ad Avit., schol. 18. - ² Epist. 22, ad Eustoch., n. 29; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 22, col. 415.

³ Apud Sixtum Senensem haec verba reperire non potui.

tur quod, licet ipse immunem se diceret ab omni reprehensione, quia in lectione librorum Origenis caute se gerebat, omnino reprobando quae prava videbantur; attamen refert Socrates ⁵, Theophilum nihilominus damnatum fuisse a concilio, nec excusationes ab eo allatas fuisse admittas. Si igitur hic patriarcha damnatus fuit, eo quod libros nondum vetitos legerit, quisque videre potest, qualis fuerit Orientalium sensus circa lectionem librorum jam proscriptorum. - Quod vero adducunt adversarii de Dionysio, id valde longius eorum causam infirmat, quam adjuvat. Relege, benigne lector, quae de hoc diximus cap. II, n. 5, ubi retulimus quod Dionysius non ausus est legere haereticorum libros, nisi divina visione et voce confirmatus; et nihilominus adhuc a suis apud Pontificem accusatus fuit, qui non omisit eum de hoc reprehendere, prohibuitque ne deinde hujusmodi lectionem prosequeretur.

Mira res! primis illis Ecclesiae saeculis, quando paucissimi habebantur sacrae Scripturae explanatores, si vel patriarcha opera legisset alicujus magni nominis interpretis, qui in aliquem errorem incidisset, scandalo erat fidelibus, et reprehendebatur, et deferebatur, et damnabatur; et hodie, cum SS. Patribus et multis affluamus explanatoribus, in quorum operibus doctius quam in libris haereticorum veritates elucidantur, inveniuntur homines Ecclesiam criminantes quod librorum erroribus infectorum ovibus suis lectionem prohibeat!

9. - Scripta demum ab Hormisdas nobis opposita minime obsunt. Non enim Pontifex ignorare potuit traditionem Ecclesiae, conciliorum canones decessorumque decreta, nempe Leonis aliorumque Pontificum, et multo minus decretum Gelasii, quod ipsemet Hormisdas in eadem sua commendat epistola. Ipse insuper ibidem adnotat, Gennadii libros ab Ecclesia non recipi. Insuper ipsemet fideles a le-

⁴ Christ. Lupus, tom. 9, cap. 4, in libr. Tertull. de Praescript., schol. ult. - ⁵ Hist., lib. 6, cap. 17.

7. - ^a S. Hieronymus, in Epist. 22, n. 30, (Migne, tom. 22, col. 416) narrat se a Domino

Explicatur factum Theophili et Dionysii.

Expenditur mens Hormisdas.

ctione librorum Manichaeorum aliorumque haereticorum compescuit. (Vide Platina in Hormisdas, apud Beyerlinck ¹). - Quod autem Hormisdas scripsit Possessori, nempe: *Non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes*, illud quidem scribit sine praejudicio prohibitionis damnatorum librorum. Fervente Constantinopoli magna controversia circa Gennadii librum, bene poterat Possessor episcopus eum legere, etsi novisset damnatum, quandoquidem concilium Carthaginense (ut supra diximus) non diu ante celebratum, decreverat posse episcopos legere damnatos libros haereticorum *pro necessitate et tempore*: quanto magis igitur legere poterat Possessor, tempore quo liber Gennadii nondum fuerat damnatus? Nolebat autem ipse illum legere, nimis in ea re scrupulis indulgens; at de hoc ab Hormisdas fuit exprobratus, propter illud Apostoli monitum: *Omnia... probate*; opus est enim ut pastores aliqua probent, ac deinde oves instruant de iis quae tenere et quae abjicere debeant.

Dicere autem cum adversariis, quod stricta librorum prohibitio non potest esse nisi pernicioza, eo quod libertinos magis

Platina, Vita Hormisdas Papae. - ¹ Theatrum mundi, tom. 2, pag. 699, v. *Dedecus*, § *Libraria... exustio*. - *Hormisdas*, Epist. ad Possessor; Migne, Patrol. lat., tom. 63, col. 492. - ² Homil. 10, in Epist. ad Rom., n. 3; ap. Migne,

corruptum fuisse, eo quod ethnicorum libros, neglecta Scriptura sacra, perlegeret.

9. - ^a Verba S. Augustini in *Expositione quarundam propositionum ex epist. ad Romanos*, n. 39, sunt haec: « Desiderii prohibiti fructus dulcior est ». (Migne, Patrol. lat., tom. 35, col. 2070.) Et in *Epistolar. class. 3, epist. 196, n. 5*: « Appetunt enim ardentius quae vetantur ». Ap. Migne, Patrol. lat., tom. 33, col. 893.

10. - ^a Textus iste sic latine redditur a P. Joanne Baptista Giattino S. J. in sua edit. Pallavicini (Augustae Vindelicorum 1755): « Etenim plura et graviora peccata vitantur, dum innumerabiles homines ex obedientia ab hujusmodi libris abstinentes, vivunt expertes damni, in quod ipsos imprudenter pertraheret ea lectio, quam quae committuntur eo quod aliqui curiositate pellecti legem transgrediuntur: nec satis est, ut experientia docet, id singulorum conscientiae committere, ita ut per se quisque perpendat, an hujusmodi sit liber qui lapsus periculum creet, unde sibi naturali lege nefas sit illo uti. Hoc periculum

ad legendum impellit: hoc argumentum infringit omnia Ecclesiae, imo ipsius Dei mandata. - Haec quidem est misera hominum conditio, ut vetita avidius patrare cupiant, juxta vulgare illud proverbium: *Prohibitio generat appetitum*. Sed hoc non evenit, ut ait Chrysostomus ², ob legis naturam, sed propter eorum, qui legi tenentur parere, defectum. Augustinus dixit: *Ex prohibitione auctum est desiderium* ³. Et alibi: *Hoc ipsum quod concupiscitur, fit jucundius cum vetatur* ⁴. Sed quid inde? Numquid justa praecpta ex hoc erunt pernicioza, ac proinde permittendum erit ut homines agant quidquid velint?

10. - Praefatum hoc ridiculum argumentum primus proposuit petulans Petrus Soave; sed illud egregie diluit cardinalis Pallavicinus, dicens, quod licet lectio noxia librorum per se a natura sit vetita, tamen valde prodest ad vitandos lapsus injuncta Ecclesiae prohibitio: *Impercioche* (sunt verba Pallavicini ⁵) *più e maggiori peccati si schifano, mentre innumerabili persone per ubbidienza ratte-nendosi da si fatti libri, rimangono libere dal male, in cui le trarrebbe improvedu-*

Patrol. graeco-lat., tom. 60, col. 478. - ² Serm. 155 (al. 6) de verbis Apost., etc., cap. 2; ap. Migne, Patrol. lat., tom. 38, col. 841. - *Pallavic.*, Hist. conc. Trid., lib. 15, cap. 18, n. 3.

Prohibitio valde utilis.

tamente una tal lesione... Nè si scorge bastante in pratica il rimettere ciò alla coscienza di ciascuno, il quale consideri, se un tal libro il ponga in lubrico di caduta, onde sia in obbligazione di non usarlo. Questo pericolo mal si conosce, se non tardi, ed a rea prova. Di molte opere, a molti non è nota la contenenza prima della lezione. Oltre a ciò, troppa è la fidanza che ha l'uomo sì del suo sapere, sì del suo potere: ciascheduno si persuade che da niun seduttore sarà ingannato, da niun vischio sarà impamato. Le istorie che raccontano ciò che una volta fu, e le favole che rappresentano ciò che molte volte suol essere, sono piene di esempj, i quali insegnano quanta in ciò sia la presunzione degli uomini avanti al fatto, quanta la debolezza nel fatto; senza che la proibizione de' libri cattivi porta insieme due altri salutevoli effetti: l'uno è, che il timore di questa autentica nota, ritiene molti dallo scriverli e dal divulgarli; l'altro che ella col difficoltarne lo spaccio, ritrae gli stampatori dall'impressione ed i librai dalla compera; onde la trista erba per difetto di coltivatori a poco a poco si dirada ed inaridisce; e le penne, i torchi, le botteghe son invitate dall'esca dell'utilità ad impiegarci solo in opere profittevoli. Quamvis igitur aliquando alicui viro pio prodesse poterit legere pravum librum erroribus notatum, nihilominus (generaliter loquendo) magis expedit ab hujusmodi lectione homines removere, ut illusionum periculum viteatur, aut saltem ne ipsorum exemplo, libertini ad legenda inducantur ea, quae facile subversionis causa eis esse poterunt.

11. - Objiciunt 2°. Per librorum prohibitionem, ac multo magis per eorum concremationem, ipsam rempublicam laedi, et ideo plures maximam subire bonorum

ac famae jacturam; hinc illas non nisi a saeculari principe posse imperari, ad quem unice spectat super bona temporalia jurisdictionem exercere. Addunt, quod Ecclesia non nisi posterioribus hisce saeculis hujusmodi negotiis se immiscuit; quamvis enim, ait Petrus Soave apud Pallavicinum ^{a)}, Ecclesia semper libros malos damnaverit, eorumdem tamen prohibitio et concrematio non nisi per principes legitur imperata: ut apparet ex prohibitione librorum Arii, vetitorum a Constantino, Nestorii a Theodosio, Porphyrii a Justiniano, Eutychetis a Valentiniano et Marciano, Pelagii ab Honorio, ac tandem Lutheranorum a Carolo V. Nec nisi saeculo XIII Ecclesiam hanc jurisdictionem usurpasse asserunt; tempore, quo in concilio Tolosano prima vice ipsa fidelibus interdixit sacrae Scripturae lectionem.

12. - Respondetur. Jam supra Cap. II et III satis evidenter ostensum est, ad Ecclesiam praecipue pertinere libros, qui fidem vel mores offendunt, prohibere, cum ipsi Ecclesiae praecipue incumbat oves suas a venenatis pascuis removere; et hanc jurisdictionem jam a primis saeculis, innumeris exemplis demonstravimus semper exercuisse interdicens et concremandi libros nocuae lectionis, ipsis videntibus et comprobantibus piis principibus. — Quod si aliquando principes libros fidei aut moribus adversos proscripserunt, aut concremarunt, hoc fecerunt ad petitionem Ecclesiae, ut sua potestate coercerent renuentes Ecclesiae canonibus se subijcere: prout Constantinus, ex praecepto concilii Nicaeni, scripta Arii aboleri mandavit (Raynaudus ^{a)}, Barbosa ^{b)}). Honorius libros Pelagianorum, instantibus Zosimo et Bonifacio episcopis, (Vide Cap. III). Theodosius et Valentinianus libros Nestorii et Porphyrii, postulante concilio

Libri prius ab Ecclesia, deinde a principibus damnati.

Respond.: ad Ecclesiam pertinent prohibitio.

Principes prohibent ad petitionem Ecclesiae.

Ecclesia potest prohibere libros de philosophia vel alios.

Ephesino (*Ibid.*). Justinianus libros Severi, petentibus Patribus concilii Constantinopolitani (*Ibid.*). Basilius scripta Photii, ad instantiam Adriani Papae, qui illa prius damnaverat, et ex Oriente transmissa Romae ignibus tradidit (*Ibid.*). Ludovicus Pius librum Claudii a Sorino, ex episcoporum judicio commisit igni. Idemque fecit S. Ludovicus rex de libris thaludicis, judicio Innocentii IV.

13. - Saltem omnes libri qui a principibus damnati fuerunt, prius ab Ecclesia fuerunt interdicti. — Sic libri Eutychianorum proscripti a Marciano, antea jam a concilio Chalcedonensi (cui Imperator interfuit) fuerunt vetiti. Libri Wicleffi, damnati a Richardo II Angliae rege, jam prius a Gregorio XI fuerunt damnati. Et idem accidit de libris Novatorum a Carolo V proscriptis. — Porro ipsimet principes fatentur se gladium habere ad canones ecclesiae custodiendos; sic enim declaravit Childebertus rex: *Quia necesse est, ut plebs quae sacerdotis praeceptum non ita ut oportet custodit, nostro etiam corrigatur imperio* ¹. Et Ludovicus VII, Galliarum rex: *Digna vox est majestate regnantis, Dei servum et Ecclesiae defensorem se principem profiteri* ².

Concedimus, alii opponunt, posse Ecclesiam prohibere libros religionem impugnantem; sed quo jure Ecclesia poterit sibi potestatem arrogare proscribendi libros de philosophia, vel de aliis materiis tractantes? At istis sapienter respondit cardinalis de Luca, inquit: *Quamvis... ignarum vel iniquum vulgus hanc prohibitionem ad solos libros, qui fidei dogmata contineant, restringere satagat, quasi quod ea quae mores vel pietatem, sive ecclesiasticam potestatem seu libertatem concernunt, ad fidem non pertinent; prorsus tamen erronea est haec opinio, quae ignorantiae vel malitiae filia dici meretur, quoniam ista sunt haeresum vel schismatum semina, vel radices aut praeparationes* ³. — Confirmatur quod dicimus, ex decretali die 4 Mart. an. 1755

emanata a Benedicto XIV, et directa ad episcopos regni Poloniae ⁴. Ibi loquens Pontifex de quodam libro edito a Patre Laborde, Congregationis Oratorii in Gallia, in quo auctor labefactat (verba sunt decretalis) *collatam a Christo Domino... Ecclesiae suae potestatem, non solum dirigendi per consilia et suasionem, sed etiam jubendi per leges, ac devios contumacesque exteriore judicio et salutaribus poenis coercendi... ecclesiasticum ministerium ita saeculari dominationi subjiciens, ut ad hanc spectare pronunciet de externa omni ac sensibili gubernatione cognoscere, ac judicare. Pravum ac perniciosum systema, jam pridem... a Joanne XXII constitutione incipiente Licet juxta doctrinam, reprobatur, ac pro haeretico expresse damnatum, ut testatur; Benedictus iterum damnat, praefatique auctoris propositiones impias et haereticas declarat.*

14. - Objiciunt 3°. Non raro censuras librorum committi viris imperitis, aut maledicis et invidis, qui de rebus scriptis vel nesciunt judicare, vel quibus auctores sunt exosi, et ideo ipsi, salebras in plano quaerentes, sive bene sive male auctor scripserit, damnandum esse volunt; ut loquuntur Raynaudus ⁵ et Ludovicus Muratorius ⁶. Et sic Opera Ven. Bellarmini fuerunt vetita. (Fulgatti ⁷). Sic etiam scripta S. Thomae fuerunt sub anathematis fulmine interdicta a quodam episcopo Parisiensi. (Raynaudus ⁸). Quapropter referunt, Pium II sic monuisse Francorum regem Carolum VII (ut refert Launojus): *Unum a te petimus, carissime fili, ut doctoribus Sedis Apostolicae semper non credas; multa illorum passionibus tribuas.* — Hinc dicunt, quod ad errores fraudesque vitandas omnino opus est, ut in prohibitione librorum, auctores, vel alii pro ipsis audiantur, qui operum tueantur partes; agitur enim de re gravi, nimirum de fama scriptoris, et de ejus non levi damno propter editionem libri jam perfectam: ideo pertinet ad substantiam judicii, ut reus citetur et audiatur, juxta ipsorum canonum praescriptum,

Objec.: Censura committitur imperitis vel invidis.

Objectio altera: prohibitio non est societas.

II. - ^{a)} Pallavicinus, lib. 15, cap. 18, n. 2, ex iis quae hic afferuntur, dicit solum Soave pro certo assumere consuetudinem interdicensi usum librorum, praesertim si fidei non adversentur, esse recentem in Ecclesia, et diuturno tempore nulla alia lege fuisse christianos obstrictos ad abstinendum ab hujusmodi lectione, nisi naturali; vel ne periculo laedendae pietatis se exponerent, vel ne tempus tererent infructuose.

12. - ^{a)} Raynaudus, de malis ac bonis libris, part. 3, erotem. 2, n. 466, asserit potestatem libros damnandi penes Ecclesiam esse; et n. 481, negat ad laicos pertinere libros damnare de fide tractantes; « libros tamen (ita prosequitur) quibus traduntur haereses, ab Ecclesia jam damnatae, merito per laicos aboleri ».

^{b)} Barbosa, de Potestate... episcopi, alleg. 50, n. 58, quidquid investigare potuerim, haec non habet.

¹ Childeberti constit., ap. Labbe, tom. 6, col. 488. — ² In Epist. a Baluzio relat. in nota ad n. 8, cap. 12, lib. 2 Petri de Marca, de Concord. sacerdot. et imperii. — ³ Theatr. veritat., tom. 15, Relatio Roman. cur., discours. 19, n. 14. — ⁴ Constit. Ad assiduas, § 1 et 2. — ⁵ De bonis ac malis

libris, partit. 3, erotem. 3, num. 512. — ⁶ De Ingeniorum moderatione, lib. 2, cap. 5; cfr. Buon gusto, part. 2, cap. 1, vers. fin. — ⁷ Vita Bellarmini, cap. 11. — ⁸ Loc. cit., num. 579. — Launojus, Epistolar. lib. 5, epist. 9, cap. 16, num. 123.

nam in Clementina *Pastoralis* sic dicitur: *Dicine ergo sententia meruit, quae a iudice... in absentem, nec citatum legitime, ac inauditum per consequens et indefensum, non maturo fuit iudicio, sed praecipitio... promulgata?* Idem pluries et fortius per leges civiles praescribitur. Non potuit igitur Ecclesia Romana retractare, quod lex gentium et Imperatorum, canones, item natura, et ipse Deus praeceperunt. — Nec aliter, dicunt, se gessisse Ecclesiam. In concilio Lateranensi IV, ubi de libro Joachim agebatur, qui e vivis discesserat, ejus monachi pro ipso auditi fuerunt. In concilio Basileensi, cum damnandus esset cujusdam Augustini liber, auctor citatus fuit, quamvis ille postea non accesserit. Pariter in concilio Tridentino, quoniam singulos auctores citare impossibile erat, facta est generalis citatio per edictum, eorum de quorum libris agebatur: et sic in similibus casibus pariter actum est.

15. - Respondemus. Fatemur quidem in damnatione librorum errores et fraudes intervenire posse, sicut in aliis omnibus humanis judiciis: sed quid inde? Numquid ideo legitima auctoritati minime parendum? Hoc unum inde deduci potest, scilicet, probos et peritos seligendos esse censors; et hoc jam ab Ecclesia praestatur. — Ad id firmandum, oportet hic rectum exponere ordinem, quo Ecclesia in prohibitione librorum cautissime se gerit.

Primis Ecclesiae saeculis, tantum a Pontificibus, vel conciliis, vel episcopis scripta perniciosa proscribendi mos erat; sed ubi haeretici excreverunt, eorumque libri latius diffunderentur, necesse judicatum fuit novis malis remediis occurrere. Ideo Ecclesia Congregationes prius Inquisitorum et deinde Indicis statuit, quibus librorum examen, et faculta-

tem eos prohibendi commisit. — Primus omnium Innocentius III anno 1204 contra Albigenses haereticos, Tolosanam provinciam infestantes, misit inquisitores, cum potestate in eos procedendi, eorumque libros prohibendi ac concremandi. Idem confirmarunt postea alii Pontifices, pro aliis provinciis. Et idem obtinuit ab Alexandro IV S. Ludovicus pro Gallia, et a Pio IV Carolus V pro Hispania aliisque suis ditionibus. Philippus II idem tribunal Inquisitionis voluit et in nostro regno Neapolitano constitui; sed Neapolitani, qui semper erga Romanam Ecclesiam summa fuerunt fidelitate affecti et in fide catholica stabiles, ab eo, tamquam non necessario ac fidelitati suae quodammodo injurioso, instantibus precibus magnoque conatu exemptionem impetrarunt.

16. - Paulus autem III, anno 1542, in bulla 34, quae incipit: *Licet ab initio*, statuit Romae Congregationem generalis Inquisitionis, cui praevaleret illi Congregatio Inquisitionis, adeo ut plures libri, quorum lectio a Congregatione Indicis permittebatur vel damnabatur, postmodum a Congregatione Inquisitionis damnati sunt vel permissi. — Benedictus autem XIV, in bulla *Sollicita ac provida*, edita anno 1753 die 9 Julii, statuit canones, vel potius antiquos (jam olim statutos, saltem aequivalenter) renovavit, circa optimum regimen in libris examinandis et prohibendis. Primum enim in Congregatione (juxta praescripta) liber tradendus est uni ex consultoribus, sive qualificatoribus, qui illum expendere debet, censuramque signare, errores adnotando. Deinde idem liber alteri traditur revisori^{b)}, suppresso primi censoris nomine, ut alter liberius iudicium suum exponat.

Clem. *Pastoralis*, de sentent. et re iudic. - *Bened. XIV*,

Bulla *Sollicita ac provida*, 9 Julii 1753.

16. - a) Paulus III, in sua bulla *Licet ab initio*, die 21 Julii 1542 data, instituit quidem S. Inquisitionem; sed ibi de libris cognoscendis non loquitur. At Benedictus XIV, in prooemio suae bullae *Sollicita ac provida*, testatur: « Id muneris [cognoscendi et prohibendi libros] Congregationi quidem Rom. Univ. Inq.

a Paulo IV commissum perhibent; idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de libris ad certarum generum pertinentibus iudicandum occurrit ».

b) Quando scilicet de « auctoris catholici » libro agitur, et ubi « primus censor librum prohibendum esse iudicet ».

Si censor secundus primo assentitur, tunc liber ad singulos consultores mittitur, ut suum quisque suffragium praebeat: sin autem, adhibetur tertius revisor. Postea liber cum censura et consultorum suffragiis ad cardinales transmittitur, ut hi in Congregatione de re definitive pronuntient. Demum acta omnia ad Pontificem referuntur, cujus iudicio res absolvitur. Quandoque etiam Pontifex, ob rei gravitatem, iudicium coram seipso habendum mandat.

17. - Quod autem ad Congregationem Indicis pertinet, sciendum quod, cum novatores transacto saeculo XVI, Occidentem impiis libris repleverint, et eorum damnationes ad fidelium notitiam, maxime propter bella, difficile possent pervenire, opus fuit ut vetitorum librorum Index efformaretur. Hinc Paulus IV, anno 1557, inquisitoribus mandavit, ut hunc Indicem conficerent, qui jam perfectus fuit, et anno 1559 jussu ejusdem Pauli evulgatus. — At quia in Indice illo melior methodus, aliaeque declarationes, ac plurium aliorum librorum et auctorum nomina desiderabantur, hinc Pius IV Patribus synodi Tridentinae, quae tunc celebrabatur, commisit novum Indicem efformandum. Concilium 18 Patres ad hoc selegit, qui opus perfecterunt detuleruntque: at quia Patres nimium fatigati, de reditu erant solliciti, et jam aliqui discesserant, rem ad iudicium Pontificis una cum regulis jam elaboratis absolvendam remiserunt.

18. - Proinde Pius IV, adhibitis pluribus doctissimis praelatis, Indicem perfecit, ac mandavit ut ab omnibus fidelibus cum suis regulis ubique observaretur; decrevitque, ut si quis deinde librum aliquem propter falsi dogmatis suspicionem damnatum legeret vel haberet, ipso jure in excommunicationem incideret, et in eum tamquam de haeresi suspectum proceden-

Pius IV, Breve *Dominici gregis*, 24 Martii 1564, in Bullar. Rom. Mainardi. — ¹ Jus eccles., part. 1, tit. 22, cap. 4, v. f., n. 35. — ² Annal. tumultuum Belgicor., sub Philippo II,

dum esset; qui autem libros alia de causa vetitos legeret, praeter peccati mortalis reatum, episcoporum arbitrio severe se nosceret puniendum. Ita in bulla praefati Pii IV *Dominici gregis*, data 24 Maji 1564. — Deinde Philippus II, rex Hispaniarum, Neapolis, etc., die 15 Febr. 1569, edictum emanavit (edictum Philippi II, extat^{a)} apud Van-Espen¹ et apud Haraeum²), quo praecepit, Indicem Romanum praefatum, prout a Pontifice fuerat publicatus, ab omnibus suis regnis recipi et observari, ipsumque^{b)} ad omnia consilia regia transmitti, ut per provincias more solito publicaretur: quod et in regno Neapolitano sine contradictione factum est.

19. Postmodum, cum libri perniciosae lectionis magno in numero undique ederentur, nec Congregatio generalis Inquisitionis sufficeret ad eos examinandos, S. Pius V (ut asserit Benedictus XIV in laudata bulla *Sollicita*³) operae pretium duxit novam Romae Congregationem instituere, appellans *Indicis*, quae in id unice incumberet, ut Ecclesiam a pravis libris expurgaret; eamque confirmarunt Gregorius XIII, Sixtus V et Clemens VIII; qui Clemens insuper anno 1594 praefatum Indicem, multis libris, aliquibusque declarationibus adauctum, iterum per totum orbem publicari mandavit; addens aliam excommunicationem contra legentes libros haeticorum, licet ipsi libri errorem non continerent, nisi prius approbati fuerint, et contra legentes libros catholicorum de haeresi suspectos.

20. - Refert hic breviter adnotare regulas Indicis, ut noscantur quam rectae sint et necessariae ad commune bonum. — 1°. Libri omnes ante annum 1515 damnati^{a)}, etiamsi in Indice descripti non reperiantur, declarantur vetiti. — 2°. Libri omnes eorum, qui capita vel duces fuerunt haeticorum, omnino vetantur^{b)},

ad an. 1570. — ² In princip. - *Greg. XIII* et *Clem. VIII*, vide Bull. *Sollicita*, in prooemio. - *Sixtus V*, Bulla *Immensa aeterni*, 7 Congr., 22 Januar. 1587, in Bullar. Rom. Mainardi.

18. - a) Id est commemoratur a Van Espen. b) Scilicet edictum, ut dicit Van Espen.

20. - a) Constit. *Officiorum*, tit. 1, cap. 1, n. 1, hanc regulam ita immutavit, ut in ea comprehendantur omnes libri damnati ante

annum MDC, « iis exceptis qui per haec decreta generalia permittuntur ».

b) Nova constitutio nullam inter haesiar-chas aliosve haeticos ponit distinctionem; sed absolute statuit *ibid.* n. 2: « Libri apostata-

Respond.:
Errores et
fraudes in-
tervenire
posse.

Quomodo
se gerat Ec-
clesia in
censura li-
brorum.

S. Congre-
gatio Indi-
cis.

Regulae
Indicis.

et etiam omnes alii haereticorum libri de religione tractantes ^{c)}; caeteri autem haereticorum permitti possunt, modo fuerint examinati et probati ^{d)}. — 3°. Scripturae, et libri controversiarum in lingua vernacula non permittuntur; sine autem permissione legi non possunt. — 4°. *Lexica, Concordantiae, Indices*, et alia hujusmodi, in quibus pene nihil auctoris haeretici habetur, probata permitti possunt. — 5°. Libri obscena tractantes, absolute prohibentur, quamvis non inveniantur in Indice descripti. — 6°. Pariter vetantur omnes libri et scripta necromantiae, geomantiae, hydromantiae, pyromantiae, honomantiae, chiromantiae, astrologiae judiciariae, et omnia alia in quibus continentur sortilegia, veneficia ac auspicia: et contra haec legentes vel habentes procedi potest tamquam suspectos de haeresi ^{e)}. — 7°. In impressione Scripturarum et aliorum librorum, servandum est statutum in concilio Lateranensi ¹, nempe ut non imprimantur, nisi ex superiorum permissione ^{f)}. — Tum regulae traduntur pro visitatione bibliothecarum et typographiarum: item instructiones pro episcopis, bibliopolis, etc. — Demum declaratur, quod legentes vel habentes librum propter falsi dogmatis suspicionem damnatum, ipso facto incurrunt excommunicationem: qui autem alia de causa damnatum legerit vel habuerit, praeter peccati mortalis reatum, erit severe ab episcopo puniendus.

21. - Congregationis igitur Indicis est, ut fuse declarat Benedictus XIV in citata

bullae *Sollicita* ², in examen vocare libros, quorum prohibitio vel permissio deliberari debet. In Congregatione plures adsunt consultores et relatores, selecti ex utroque clero, saeculari et regulari, atque plures cardinales, a Pontifice Congregationi adscripti. Antequam censura ad congregationem cardinalium feratur, alia congregatio privata sive praeparatoria habenda est, cui sex assistunt consultores, cum Magistro sacri palatii et secretario, cui incumbit vota consultorum in scriptis adnotare, ut deinde in congregatione cardinalium una cum relatorum censura omnia referat.

Praeter id, novissime praefatus Benedictus XIV ³ statuit, ut, cum de libro agitur auctoris catholici, qui sit integrae famae et clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob ipsum qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat, prae oculis habeatur jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula: *Donec corrigatur*, si locum habere possit; ac suspensa decreti publicatione, res antea cum auctore, vel altero pro eo, communicetur. Si noluerit emendari, vel nullus compareat, decretum edatur; si vero emendatur, priora tantum exemplaria vetentur. — De caetero ⁴, declarat, non esse opus auctores in iudicium vocare, ac ideo minime improbandas librorum prohibitiones, inauditis auctoribus indictas: optans nihilominus, illud in posterum servari, nempe, quod saepe alias eadem Congregatio facere consuevit, ut quando res sit de au-

¹ Concil. Lateran. V, sess. 10, Bulla *Inter sollicitudines*, 4 non. Maji 1515, ap. Labbe, tom. 19, col. 912. —

² Bulla *Sollicita*, § 1 et 8. — ³ Bulla cit., § 9. — ⁴ Bulla cit., § 10.

tarum, haereticorum, schismaticorum et quorumcumque scriptorum, haeresim vel schisma propugnantes, aut ipsa religionis fundamenta utcumque evertentes, omnino prohibentur ».

^{c)} Constitutio *Officiorum*, loc. cit., n. 3, loquitur de libris « acatholicorum », de religione *ex professo* tractantibus, eosque prohibet, « nisi constet nihil in eis contra fidem catholicam contineri ».

^{d)} Nova constitutio, loc. cit., n. 4, habet: « Libri eorumdem auctorum, qui ex professo de religione non tractant, sed obiter tantum fidei veritates attingunt, jure ecclesiastico prohibiti non habeantur, donec speciali decreto proscripti haud fuerint ». Hinc abrogata

censenda est regula de Lexicis, Concordantiis, Indicibus, etc., quae praetermittitur in hac nova constitutione; et, uti dicit haec eadem constitutio de decretis in ipsa sancitis: « Eam vim legis habere sola volumus, abrogatis regulis, sacrosanctae Tridentinae synodi jussu editis ».

^{e)} Brevius in constit. *Officiorum*, n. 12, his verbis exhibetur: « Nefas esto libros edere, legere aut retinere, in quibus sortilegia, divinatio, magia, evocatio spirituum, aliaque hujus generis superstitiones docentur vel commendantur ».

^{f)} Quoad haec et sequentia, vide quae notavi supra ad cap. 2, n. 11, nota a.

ctore catholico aliqua fama illustri, ejusque opus (demptis demendis) prodesse possit, vel auctor audiatur, vel unus ex consultoribus designetur, qui ex officio operi patrocinetur. Subdit tamen ¹ hanc regulam non esse adhibendam, cum agitur de haeretico libro, in quo errores auctor consulto tradit, vel de aliquo alio opere, in quo rectae morum regulae laebefactantur, ac vitiis fomenta praebentur. Deinde dicit, ut ambigua dicta catholici probatique auctoris in aequam partem accipiantur. — Loquendo autem de libris, in quibus dogmata religioni vel moribus exitiosa referuntur, absque eo quod auctor ea refutandi curam in se recipiat (quod novum vocat seducendi genus), mandat ut revisores in id diligenter intendant, ut vel hujusmodi libri emendantur, vel in Indicem referantur ².

Monita ad scriptores catholicos.

22. - Tandem ³ valde exprobrat libros, in quibus *dissidentes auctores mutuis se jurgis conviciisque* (verba sunt Pontificis) *proscindunt, aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios eorumque scholas ac coetus suggillant, et pro ridiculis dicunt: magno equidem bonorum scandalo, haereticorum vero contemptu, qui, digladiantibus inter se catholicis seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Et si vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes et mundo tollantur... , compertum praeterea Nobis sit, magnam aliquando utilitatem ex iis capi posse; modum tamen in defendendis opinionibus et christianam in scribendo moderationem servari merito volumus*. Subditque ⁴ id jam praescriptum fuisse ab Innocentio XI in decreto, ubi dictum fuit: *In virtute sanctae obedientiae... praecipit, ut tam in libris... , quam in thesibus, etc., caveant ab omni censura et nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter catholicos... controuertuntur, donec a S. Sede recognitae*

¹ Ibid., § 11. — ² Ibid., § 20 et 21. — ³ Ibid., § 22. — ⁴ Ibid., § 23. — *Innoc. XI*, Decret. SS. *Dñus noster*, 4 Mart. 1679, i. f. — ⁵ Bulla *Sollicita*, § 24. — ⁶ De bonis ac malis libris,

sint, et super iisdem propositionibus iudicium proferatur. — Deinde prosequitur Benedictus ⁵: *Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia, qui, ut dixit S. Augustinus ^{a)}: Sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est, aliorum opiniones non modo improbant, sed etiam notant atque traducunt. Non feratur itaque omnino, privatas sententias, veluti certa Ecclesiae dogmata, a quopiam in libris obtrudi; oppositas vero, erroris insimulari*. In quam scriptorum licentiam, praecipit Pontifex, ut revisores librorum *pro munere suo censuram intendant... , eamque Congregationis cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo suo et potestate coerceant*.

23. - Inspice igitur, benevole lector, quam caute ac mature in hujusmodi examine et prohibitione librorum Mater Ecclesia procedat.

Ad ea vero quae scripserunt Raynaudus et Muratorius, respondetur, hos auctores non de legitima prohibitione locutos, sed tantum de aliqua prohibitionem facta a quodam maledico inquisitore, sive censore. Caeterum ipsi Raynaudus ⁶ et Muratorius, jurisdictionem Ecclesiae ad obligationem proscribendi libros infectos multis confirmant. *Exploratum est* (inquit Muratorius), *nihil magis futurum esse cordi pascentibus gregem Christi, quam remove et avertere ab ovili suo quaecumque venena, quoscumque lupos. Quae ergo ferant perniciosos libros passim grassari...? Perniciosi autem, minimeque ferendi sunt ii omnes libri, in quibus aut corrumpitur doctrina verae religionis, aut justitia desideratur, aut caritas, aut prudentia... In his autem omnibus locum habere debet ecclesiasticorum iudicium, et Apostolicae praesertim Sedis, atque conciliorum auctoritas... Audiendi porro non sunt haeretici, qui ecclesiasticis pastoribus irascuntur, et male quotidie dicunt propter usum istiusmodi juris: parum*

Raynaud et Muratori non infensi justae prohibitioni.

partit. 3, erotem. 2. — *Murator.*, de Ingeniorum moderatione lib. 2, cap. 5. (supposito auctoris nomine Lamindi Pritanii.)

22. - ^{a)} Ita quidem ap. Benedictum XIV; genuina tamen S. Augustini verba haec sunt: « Nec noverunt Moysi sententiam, sed amant

suam, non quia vera est, sed quia sua est ». Ita S. Doctor, in *Confession.*, lib. 12, cap. 25, n. 34.

sane aequi, dum Ecclesiae ac Deo negant, quod ipsi in suis urbibus propter temporaria commoda faciendum putant. Contra vero moerens de aliquibus censoribus, qui, objurgandi aliorum scripta desiderio abrepti, facile et saepe injuste libros erroribus notant, eos valde exprobrat. Protestatur tamen non loqui de librorum prohibitionibus, quae Romae per Sacras Congregationes emanant; de his namque sic ait: *Nobis enim jam constat, neque Pontificibus Maximis, neque supremis aliis Ecclesiae magistratibus isthaec esse tribuenda. Non nisi sanctissime instituta sunt tribunalia, ad quae deferantur pravi libri, eorumque auctores. Optimis item legibus armata fuere.*

24. - Respondetur autem ad alia supra objecta, quod jure merito opusculum quoddam Bellarmini traditur fuisse vetitum. — Opera autem S. Thomae, si injuste ab uno episcopo Gallicano damnata fuerunt, jam ab Ecclesia Romana undique commendantur. Quod si quandoque aliquis liber inconsiderate proscripserit, id Ecclesiae auctoritati non officit, nec fideles ab onere obediendi excusat; hoc enim raro accidit, et valde magis expedit quidem ad commune bonum, alicujus libri lectionem aliquando non damnandam damnari, quam perniciosi libri damnandam lectionem permitti. — Quod autem Pius II scripsisset, non semper doctoribus Sedis Apostolicae esse credendum id inique asseritur; ipse enim Launojus (qui fuit multum Romanae Ecclesiae infestus) confitetur¹, verba illa legi in una sola editione Basileensi, anno 1571 per haereticos elaborata; sed in aliis omnibus tam vetustioribus, quam recentioribus editionibus sic legi: *Unum a te petimus... ut detractoribus Sedis Apostolicae semper non credas; multa illorum passionibus tribuās*^{a)}. Valde quidem differunt verba haec ab aliis supra relatis. Ejusmodi vero detractores sunt Van-

Espen, Fleury, Dupinus, praefatus Launojus, et alii similis furfuris auctores.

25. - Quod autem subdunt adversarii, nempe, opus esse ad justum patrandum iudicium, auctores audire, priusquam ipsorum opera damnentur; dicimus id nec oportere nec expedire: ut jam olim iudicarunt Patres synodi Tridentinae, contra quosdam paucos episcopos, qui omnino requirebant, ut auctores audirentur. In hujusmodi enim iudicio, non de personis scriptorum damnandis tractatur, sed de removendo damno sive damni periculo, cui fideles propter librorum illorum lectionem subesse possunt. Ad quid autem requiritur citatio auctoris, ubi ipsa sua scripta ejus confessionem exhibent? *Cum vitium* (ait Ludovicus Muratorius²) *satis apertum se dissimulari non patitur, et excusationi locum aufert, intrepide sententia feratur, et inauditis quoque auctoribus, proscribantur libri. Reipublicae debetur isthaec medicina.* — Minime igitur opus, nec expediens est, ut audiantur auctores, ubi ex iisdem libris potest iudicium efformari, quod eorum lectio noxia vel saltem periculosa aliis esse possit. Quamvis enim auctor innoxie scripserit, et deinde in bono sensu valeat scripta sua explicare, nihilominus bene potest et debet Ecclesia librum proscribere, si iudicat lectionem illius perniciem populis allaturam.

26. - Quaero, quid tunc ageret auctor, si coram audiretur? Vel diceret, se catholico sensu fuisse locutum; vel, opus non esse suum? — Si primum, nihil id ei proderit ad damnationem operis vitandam, ubi aliqua propositio censetur posse aliis officulo esse, quamvis ipse innocens iudicetur. Si secundum, neque id prohibitionem impedire valebit, cum non auctor damnationi subjiciendus sit, sed tantum fideles ab operis lectione removeri debeant; prohibitio enim non tam libros respicit, quam fideles, quos interest ab

Non oportet neque expedire auctores audire.

Auctor potest damnari ex scriptis.

eorum lectione avertere. *Nihil opus esse* (inquit Benedictus XIV in bulla cit. *Sollicita*, § 10), *auctores in iudicium vocare, ubi non quidem de eorum personis... agitur, sed de consulendo fidelium indemnitate, atque avertendo ab ipsis periculo, quod nocua librorum lectione facile incurritur. Si qua vero ignominiae labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua... ratione, minime improbandas censemus... librorum prohibitiones, inauditis auctoribus factas: cum praesertim credendum sit, quidquid pro se... potuisset auctor afferre, id minime a... iudicibus ignoratum... fuisse.*

27. - Sed quid amplius de hoc dubitandum, cum id semper ita fieri in Ecclesia consuevit? Ubi iudicium (regula est) de persona faciendum, oportet personas audire: ubi autem de libro agitur, liber audiatur. Imo quid obest, quin ipse auctor ex suis scriptis, quando manifeste sunt impia, damnetur? — Berengarius calumniabatur S. Bernardum et synodum Senonensem, quod Petrum Abaelardum inauditum damnasset: sed adversus Berengarium sapienter scripsit Natalis Alexander¹: *An ideo inconvictus, cujus errores in libris ab ipso editis ita manifesti? — Ex scriptis itaque iudicium de personis ferri posse, et sic institutum Ecclesiae iudicium indeficiens esse, Martinus I et 105 Lateranensis concilii Patres... statuerunt... Si causae cognitio instruat ex hominum testimoniis, et instrumentis, criminis vel innocentiae probationem continentibus, concedo [potest Ecclesia errare]... Si de facto doctrinali quaestio sit, et cognitio causae instruat ex libris auctoris, qui erroris accusatur, nego [non potest errare].* Praeterea, saeculo septimo Maximus Aquilejensis in eodem Lateranensi concilio sic Martinum alloquutus fuit²: *Si placet Vestrae Beatitudini, supplico quatenus... convenienter quae de his proponuntur cognoscamus, necnon per conscripta eorum adversus fidem exposita, quae videlicet et sine accusantis persona redarguere eos apertissime demonstrantur. Propterea enim accusatio extranea superflua esse*

dignoscitur, quoniam a suis temerariis conscriptis apertius accusantur... Ita namque Dominus ait...: Ex verbis enim tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis (Matth. XII, 37). Item, contra Theodorum et Origenem in synodo V accusator quippe nullus adfuit; sed tamen sola ipsorum scripta ad eos damnandos suffecerunt. — Caeterum, ubi scripta sunt ambigua, iustum est auctores audire, priusquam ipsi auctores damnentur.

28. - Textibus autem allatis respondeatur, nempe, quod ibi non de libris, sed de personis agebatur. — Sic pariter Abbatis Joachimi et Augustini non sola opera, sed etiam personae accusabantur. Et sic alii qui adducuntur, ipsi citati fuerunt, quoniam non in scripta inquirebatur, sed in personas, quae de haeresi arguebantur. Citatio autem illa per edictum a Tridentino data est, non quidem ad legitimam reddendam haereticorum librorum proscriptionem, sed tantum ad ipsos haereticos et auctores reducendos. — Quod aliqui tandem fuerint quandoque vocati, priusquam ipsorum libri damnarentur, hoc non necessitatem inducit, sed tantum aequitatem ostendit in quibusdam casibus adhibendam, prout sapienter insinuat Benedictus XIV in cit. bulla *Sollicita*, § 10, ubi dicit: *Nihilo tamen minus, quod saepe alias... ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum... servari... optamus, ut quando res sit de auctore catholico aliqua... fama illustri, ejusque opus (demptis demendis)... prodesset posse dignoscatur, vel auctorem ipsum suam causam tueri volentem [Congregatio] audiat, vel unum ex consultoribus designet, qui ex officio operis patrocinium... suscipiat.*

29. - Objiciunt 4°. Ad valorem legis ecclesiasticae non sufficere, ut illa Romae tantum promulgetur, eam affigendo ad valvas Basilicae S. Petri, vel in Campo Florae; sed requiri ut per singulas provincias publicetur. Hinc adstruunt aliqui nostrates nebulones, quod Index Romanus in hoc regno Neapolitano non obliget, utpote non publicatus, nec acceptatus. Et idem asserunt de bulla *Coenae*, ubi excom-

Citatio fit ubi de persona agitur.

Ubi de libro agitur, citatio est de sola aequitate.

Objec.: prohibitio promulganda ubique.

¹ Epistolarum lib. 5, epist. 9, cap. 16, num. 123. —

² De ingenior. moderat., lib. 2, cap. 5.

24. - ^{a)} Ita quidem Launojus; sed ipse, quo movetur odio in Sedem Apostolicam, vindicat priorem textum genuinum esse; quia, ut autumat, etsi priores editiones verbum « detracto-

ribus » exhiberent, eae tamen corruptissimae erant, Basileensis vero emendatissima. Quae quanti valeant, in homine adeo in Romanum Pontificem infenso, nemo non dijudicabit.

¹ Hist. eccl., saec. XI et XII, diss. 7, art. 9; et saec. VI, diss. 5, post med. — ² Concil. Lateran. anno 649, act. seu

secret. 1; ap. Labbe, tom. 7, col. 102. Cfr. Natal. Alexand., loc. cit.

municantur sub anathemate Papae reservato, omnes legentes, vendentes aut retinentes libros haereticorum, haeresim continentes, vel de religione tractantes.

30. - Respondetur, hanc objectionem in nostro casu prorsus inanem esse. — Nam primo habemus, ut diximus supra num. 18 et 19, tam Pium IV, quam Clementem VIII mandasse et curasse, ut Index per totum orbem publicaretur. — Deinde habemus, quod Philippus II, per edictum datum die 15 Febr. anno 1569 (extat ^{a)} hoc edictum Philippi II apud Van-Espen), praecepit, Indicem Romanum, sicut per Pium IV publicatus fuerat, recipi et observari in omnibus regnis suae ditionis, et ideo ipsum ^{b)} ad omnia consilia regia transmitti mandavit, ut eorum auctoritate per provincias more solito promulgaretur. Quod proinde praesertim in nostro regno Neapolitano sine ulla contradictione executioni demandatum fuit. Et cum Innocentius XII conquereretur apud Carolum II, quod in Flandriis quidam libri ab Ecclesia proscripti impune legerentur, Carolus de hac re scripsit gubernatori (tunc Bavariae Electori); et hic regis epistolam Bruxellarum senatui transmisit, qui die 13 April. 1696 sic Electori respondit: *In hoc usque tempus non audivimus quemquam tueri scripta voluisse, et libros legitime prohibitos. Praeterquam quod et cum gaudio auxilium daturi sumus ecclesiasticis, quibus ad hoc eo opus fuerit.* Adde, quod in Pragmatica de impressione librorum (vide apud Rovitum ¹⁾) praeceptum fuit, nullo modo posse vendi et retineri libros prohibitos.

Quod vero pertinet ad bullam Coenae, constat ex pluribus scriptoribus (vide Bartholom. Chioccarelli ² et Troyli ³⁾), oppositiones a regis ministris propositas adversus laudatam bullam, restrictas fuisse tantum respectu ad aliqua peculiaria capita, quae regalem jurisdictionem laedere censebantur: sed non se extendisse ad

alias res, quae juribus regis nullum afferebant gravamen. — Caeterum, quamvis legentes libros ob haeresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnatos, excommunicationem bullae Coenae non incurrerent, saltem effugere non possunt excommunicationem inflictam in Indice.

31. - Adde, quod lectio librorum erroribus infectorum ipso jure naturali vetita est illis, quibus officulo esse potest; ut recte inquit Petrus Collet, Continuator operum Honorati Tournely ⁴⁾: *Lectio... librorum [haereticorum] multis prohibita est jure naturali, ... iis omnibus, quibus est periculosa; atqui periculosa est multis: cum pauci vafritiem... haereticorum... detegere valeant, pauciores ab eorum laqueis... sese expedire. Ergo merito dixit Silvius, rudes, et in theologia leviter instructos, quales, inquit, sunt ii fere omnes, qui duobus aut tribus tantum annis theologiae studuerunt, non sine gravi peccato legere posse istiusmodi libros, etsi nulla esset lex ecclesiastica.* Idem scripsit Natalis Alexander ⁵⁾: *Qui libros haereticorum, de religione tractantes atque haeretica dogmata continentes et propugnantes, legunt absque licentia, auctoritate Sedis Apostolicae concessa, in lethale peccatum et excommunicationem incurrunt. Haec enim lectio pontificiis constitutionibus plerisque sub poena excommunicationis latae sententiae vetita est. Merito quidem, ne passim ab omnibus vel imperitis, vel semidoctis, aut etiam eruditis viris, absque necessitate, et cum subversionis periculo legantur: quod doctis etiam hominibus, sed nimium curiosis, et quorum fides interdum infirmior est, quam simplicium et ineruditorum, ex hujusmodi lectione plerumque imminere, infelix experientia comprobavit.* Additque: *Et nec cum licentia posse legi, si vel periculum subsit, vel nulla adsit causa gravis legendi. Tandem, quicquid alii audacter autument, prioribus fidelibus cordi semper fuit satagere, ut Ecclesiae in omni-*

Libri impii jure naturae prohibiti, quando.

bus humilem et devotam obedientiam servarent.

Carolus Magnus solitus erat dicere: *In memoriam B. Petri Apostoli honoramus sanctam Romanam et Apostolicam Sedem, ut quae nobis sacerdotalis Mater*

est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticae rationis. Quare servanda est cum mansuetudine humilitas, ut, licet vix ferendum ab illa S. Sede imponatur jugum, tamen feramus, et pia devotione toleremus ¹⁾.

¹⁾ Gratianus, in Decreto, dist. 19, can. 3. Cfr. Baluz. Capitular. regum Francor., ad an. 801, tom. 1, p. 357; Nauclerum Chronograph., vol. 2, gener. 28. Cfr. etiam

Labbe, tom. 11, col. 644, cap. 30, et notas Severini Bini ad concil. Tribur. (an. 895 celebratum): notam in v. *In memoriam*, ibid., col. 656.

¹⁾ Pragmat... Neapol. regni, de impress. libror. pragmat. 1. — ²⁾ Archiv., tom. 4, tit. 2. — ³⁾ Istor. del reame di Napoli, tom. 4, part. 2, lib. 10, cap. 4, § 2, n. 17 et 18. — ⁴⁾ De

Decal., cap. 1, art. 1, sect. 3, punct. 3, § 2, concl. 2. — *Silvius*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 11, art. 3, quaer. 6, concl. 2. — ⁵⁾ Theol. mor., lib. 4, cap. 3, art. 8, reg. 25.

30. - ^{a)} Id est commemoratur hoc edictum ap. Van Espen, in *Jur. eccl., part. 1, tit. 22, cap. 4, n. 35.*

^{b)} Scilicet: rex ipsum edictum, quo praecipiebat Indicem observari, ad omnia consilia regia transmitti mandavit.